

Діамантовий перстень (стислий переказ)

Людмила Старицька-Черняхівська

Старий дід сидить у кімнаті, а на столі лежить діамантовий перстень, і він хоче розповісти історію про нього.

I

У 1831 році у Варшаві спалахнуло польське повстання проти царської Росії. Поляки повстали, тому що цар вирішив придушити революцію силами польської армії, яка розпочалась у Франції. Але керівництво Польщі не змогло скористатися військовою перевагою, яка була спочатку. Цар Микола Перший почав стягувати військові сили Росії для приборкання "бунтарів". Однак частина царського офіцерства в глибині душі підтримувало прагнення поляків до незалежності. Отже, 6 лютого зійшлися дві армії на Гроховому полі: армія народу, що вийшов на смертельний бій за свою волю, за право на життя, і слуги царські, що вийшли з наказу царського віддати своє життя за право самовладця душити волю, топтати нації, закріпачувати народи. Хоч чисельна перевага була у царській армії, але у поляків був героїзм, і тому кожна армія зосталась на своїх позиціях, втративши по 14 тисяч людей з кожної сторони. Російське командування могло закінчити повстання за декілька днів, але проявило непотрібну стриманість і війна затягнулась, поки не змінилось керівництво.

Серед всіх молодих офіцерів виділялися Жолтков (ремонтер, дуеліст, величезна книга знань — не мав жодних ідей та ненавидів усіх лібералістів) і Шлітер (русифікований німець, акуратний, пунктуальний, вимуштруваний, жорстокий, який не мав товаришів). Шлітер ненавидів діда, який тоді також був офіцером і поважав поляків за їх хоробрість.

Російськими військами почав керувати Ридігер, який пішов у наступ, та наказав Давидову розпочати партизанську війну з повстанцями. Давидов нападає на Володимир, де зосередилось близько трьох тисяч повстанців. Спочатку було розбито кінноту, а потім війська почали бій у місті. Вони вирізали всіх, кого бачили, адже жінки і діти також чинили опір. Були вбиті всі, навіть ті, хто сховався у костьолі.

Коли офіцер Лисенко (дід) в'їхав до міста, то побачив, як Шлітер з козаками підпалили панський будинок, у якому була жінка з ножом. Вони сміялись і чекали, коли вона згорить живцем або сама вибіжить до них. Лисенко забіг до будинку, схопив жінку в останній момент коли впав дах, а потім наказав своєму помічникові Туруті завести її до штабу. Так як він не віддав жінку Шлітеру, то отримав собі смертельного ворога на майбутнє.

II

Російські війська почали перемагати у війні з армією Польщі, якою командував Двірницький, який був змушений перейти кордон, що б означало його поразку. Війська

готуються до нападу на Варшаву, частину військ направляють на виявлення і придушення місцевих ватажків повстанців.

Так Лисенко зі своїм ескадроном опиняється у селі N, яке належало графові Ружмайло. Головний герой разом зі своїм псом Трезором і вірним вояком Гончаренко їдуть до Ружмайлівської садиби на квартирування. Офіцера вразила краса садиби і парку, все говорило про смак і велич його господарів. Серед прислуги було лише троє старих, всі інші пішли до повстанців. Головного героя провели до графині, яка зустріла його разом з онукою. Жінки були в жалобі, адже поховали сина і онука. На молодій панянці головний герой помічає одну прикрасу — діамантового персня. Графиня надає дах, їжу та свободу для головного героя у своїй садибі, але дає зрозуміти, що спілкування не прагне. Лисенко вечеряє і вперше за довгий час лягає спати на чисте ліжко.

III

Наступного дня Лисенко обійшов парк, пройшовся до павільйону, а потім пішов у село до Турути, який квартирував у місцевого священика. Лисенко помічає, що між Турутою і дочкою священика Тасею є почуття. Потім головний герой розпитує священика як йому тут жилося при панах, адже вони прагнули ввести католіцизм замість православ'я. Він відповідає, що було важко, але напередодні повстання пани почали задобрювати його і селян на свою сторону, обіцяючи зменшити панщину. Тому деякі селяни пристали до панів у боротьбі проти Росії. Лисенко повертається додому через ліс і трохи заблукав. Він чує у лісі пісню і чекає на співачку, але так нікого не побачив. Пізно Лисенко добирається до Ружмайлового.

IV

Наступного дня Лисенко вирішує піти на полювання до лісу, але Франц (один зі старих, що залишився у садибі) відмовляє його, каже, що у лісі немає дичини. Лисенко знаходить на підвіконні книгу Міцкевича і читає її до пізньої ночі.

Наступного дня Лисенко разом з псом Трезором ідуть на полювання, підстреливши кількох куріпок, він вирішує віддати їх Тасі і довідатись, що за слова у пісні, що він вчора чув. Раптом він знову чує у лісі ту саму пісню, і все відбувається в той самий час, що і вчора. Але Лисенко знову не вдається побачити співака. Він вирішує розгадати цю таємницю і повертається додому. Вдома Франц від імені онуки графині Броніслави запрошує Лисенко відвідати їх бібліотеку. Офіцер приходить до бібліотеки, але там нікого немає. Він починає переглядати і читати книжки, що лежали на столі. Всі книжки були революційними і забороненими у Росії.

Зранку Лисенко бере Трезора і під приводом полювання іде до лісу. Там він виліз на дерево і очікував на співака. Він помітив, як співак звернув на стежку і спустився до яру, де тричі постукав і зник, а через годину пішов назад. Лисенко запам'ятав місце і вирішив наступного дня прийти сюди першим.

Увечері головний герой знову йде до бібліотеки, де зустрічає Броніславу.

V

Наступного дня Лисенко іде до яру, наспівує пісню і б'є дрючком по дереву. З

дерева виліз Стефан Порецький, якого розшукували всі навколишні російські війська, так як він був останнім польським командиром у цих землях. Між Лисенко і Порецьким починається бій на шаблях і Лисенко ранить Порецького в руку. В цей час приходить дівчина, якою виявилась Броніслава. Вона просить припинити битись. Лисенко залишає їх і обіцяє зберегти їх секрет.

Увечері Броніслава запрошує Лисенко до палацу і розповідає, що Порецький її наречений і він не встиг через неї перейти кордон, щоб продовжити боротьбу. Вона просить Лисенко, як українського козака, допомогти їм двом перейти кордон. Лисенко натякає, що війна з поляками вже майже завершена, на що Броніслава відповідає, що вона хоче разом з коханим зустріти смерть на полі бою ніж бачити Польщу під Росією. Лисенко вражають її слова і він обіцяє допомогти їм.

Залишившись сам, Лисенко довго міркує над своєю обіцянкою, так як з однієї сторони його слово і захоплення самопожертвою молодих людей, а з іншої його кар'єра і подальша доля.

Лисенко читає листа від матері, яка пише про господарство і про дівчину, з якою хоче його одружити, так як вона спадкоємиця суміжних з ними земель. Лисенко порівнює цю дівчину з Броніславою і захоплюється останньою.

VI

Лисенко намагається придумати план, як перевезти Стефана і Броніславу через кордон. За кілька днів його запрошують на вечерю до палацу, де його зустрічають Стефан, Броніслава і графіня. Вони палко діляться своїми світоглядами щодо проблем і війни між Польщею і Росією. Так як Лисенко нащадок козацького роду згадується і роль українців у цих подіях. Стефан стверджує, що поляки завинили перед українцями, але вони мають допомогти їм у боротьбі з загарбниками, а потім стати частиною Польщі. Бути під Польщею українцям краще ніж під Росією, на що Лисенко протестує. Броніслава приймає активну участь у розмові, і навіть графіня вступає часом до дискусії.

VII

Наступного дня Лисенко приходить до палацу і намагається вмовити Стефана і Броніславу не переходити кордон, так як війна закінчується. Він пропонує перевезти їх до своєї матері і переховати їх деякий час, та вони відмовляються. Тоді Лисенко розповідає свій план: він купить Стефана і Броніславу як кріпаків у графині, отримає документи на їх перевезення і його вірний помічник Гончаренко перевезе їх.

Лисенко йде до Турути і розповідає, що має поїхати у місто за документами для кріпаків, що купив у графині Ружмайло і залишає Туруту за старшого. Вдома він розповідає Гончаренко про свій план, той намагається вмовити його відмовитись. Лисенко каже, що дав слово офіцера і Гончаренко обіцяє навіть ціною власного життя виконати доручення.

Увечері Лисенко знову йде на вечерю до палацу, там він зустрічає ще одну гостю. Нею виявилась пані Стецька, яку він урятував у Володимирі від Шлітера. Вона каже, що це вона вмовила молодих людей довіритись йому, адже вона знає його шляхетність.

Панянка також розповідає як втекла з полону, та тепер вона збирається податись у монахині. Це був останній вечір у Ружмайлові, всі розуміли, що більше ніколи не побачаться.

На ранок Лисенко зустрів переодягнених Стефана і Броніславу, посадив у шарабан і всі вирушили в місто.

VIII

У місті вони випадково натрапляють на п'яних офіцерів з полку Лисенка. Всім цікаво подивитись на нових кріпаків, а Жолтков і Шлітер починають приставати до Броніслави. Коли Лисенко вдається вмовити піти всіх до маркітанта, дворян помічає молочна мамка Броніслави і з криками "моя графине" кидається до неї. В цей час Жолтков вирішує, що Лисенко вмовив шляхтичів приїхати до міста, щоб їх здати у штаб. Всі хвалять Лисенка за спритність і ведуть до маркітанта, а шляхтичів конвоюють до тюрми у глибокий підземний льох. Шлітер не йде зі всіма, він не повірив у цю історію.

У маркітанта Лисенко підтверджує вигадану історію і пригощає всіх, а потім щоб позбутися питань сідає за гральний стіл. Він робить одну ставку за іншою на всі гроші і постійно виграє. Його виграш склав 5000 золотом.

Лисенко вийшов від маркітанта, біля входу його очікував Гончаренко. Гончаренко розповів, що Шлітер його розпитував щодо шляхтичів і той підтвердив вигадану історію. Але невпевнений, що той повірив, адже Шлітер дуже підозрілий і жорстокий, і нещодавно побив свого денщика за малий проступок.

IX

Вранці Лисенко йде до коменданта і просить зустрічі з ув'язненими під приводом дізнатись розташування інших повстанців.

Коли Лисенко зайшов до льоху, Стефан не хотів з ним розмовляти, але потім зрозумів мету візиту Лисенка і попрохав піти до місцевого пріора помолитись за них і передав йому персня і пароль "Еммануель".

Лисенко прийшов до пріора і передав тому персня і пароль. Пріор розпитав де тримають полонених, дістав карту і показав, що з льоху є таємний вихід до річки. Вони почали розробляти план втечі і Лисенко передав 5000, що він учора виграв, адже треба було багато за що заплатити. Лисенко йде через таємний хід від пріора на пошуки виходу з печери біля річки.

X

Лисенко довго не міг знайти входу, аж поки Трезор випадково не натрапив на люфту. Потім Лисенко прийшов до пріора, який сказав, що люфта на краще. Якщо за ними буде погоня, то вони зможуть втекти через хід, поки погоня вилізе через люфту.

Лисенко їде до свого села і прощається з офіцерами, це дає йому алібі. Дорогою вони зустрічаються з провідником, який проводить Лисенко і Гончаренко до яру. Вони залазять до підземного ходу, відкривають таємний механізм і звільняють полонених. Камінь вони не змогли поставити на місце і тікають ходом до річки. Вони чують погоню за собою, це Шлітер прийшов перевірити полонених. Вони встигають вилізи біля

річки, поки їх шукали біля люфта. Лисенко передає полонених провідникові і вони перетинають кордон, про що вони сповіщають двома пострілами. На згадку про себе Броніслава дарує Лисенко діамантовий перстень. Лисенко помічає, що під час втечі він загубив офіцерського острога.

XI

По приїзду в село Лисенко дізнається, що війну скінчено. Це означало, що Стефан Порецький і Броніслава будуть жити. Лисенко навідується до графині і все їй розповідає, а пані Стецькій радить скоріше їхати з палацу, так як скоро почнуться обшуки.

На наступний день до Лисенко приїздить Жолтков і Турута. Жолтков розповідає про втечу бранців і про вбивство Шлітера його денщиком. Також повідомляє, що у мертвого Шлітера знайшли чомусь офіцерську острогу. Лисенко дивиться на свої чоботи і помічає на них вже дві нові остроги, Гончаренко встиг і тут. Лисенко за наказом починає обшуки і компанію по розшуку повстанців.

Багато часу минуло, Лисенко повернувся у своє село і одружився. В нього було два сини і донька. А потім зі служби до нього прийшов Гончаренко і зустрівся вже зі старим Трезором.

Якось Лисенко у Києві зустрів Тасю, яка розпитувала за Туруту, який став вже генералом в той час.

Якось до Лисенко приїхав поляк і передав листи від Стефана і Броніслави, а також борг у 500 фунтів, які колись врятували їм життя.

Так скінчилась історія діда про діамантовий перстень і він попросив Гончаренко набити йому люльку.